

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 219/03-28

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. marca 2004 v senáte zloženom z predsedu Daniela Švábyho a zo sudcov Lajosa Mészárosa a Štefana Ogurčáka prerokoval prijatú sťažnosť JUDr. J. Š., M. M., M. D. a I. M., všetci bytom Ž., a A. Š., bytom Ž., všetci zastúpení advokátom JUDr. J. K., Advokátska kancelária, Ž., vo veci porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Žiline v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 803/98 a takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd v Žiline v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 803/98 p o r u š i l právo JUDr. J. Š., M. M., M. D., I. M. a A. Š., aby sa ich vec prerokovala bez zbytočných prietáhov, zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Okresnému súdu v Žiline v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 803/98 p r i k a z u j e konať vo veci bez zbytočných prietáhov.

3. JUDr. J. Š., M. M., M. D., I. M. a A. Š. p r i z n á v a každému zvlášť primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 Sk (slovom dvadsaťtisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd v Žiline povinný im vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. JUDr. J. Š., M. M., M. D., I. M. a A. Š. p r i z n á v a náhradu trov právneho zastúpenia v sume 35 224 Sk (slovom tridsaťpäťtisícdeväťstoštyri slovenských korún), ktorú je Okresný súd v Žiline povinný vyplatiť ich právnomu zástupcovi JUDr. J. K., Ž., do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením z 10. decembra 2003 č. k. I. ÚS 219/03-12 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosť JUDr. J. Š., M. M., M. D. a I. M., všetci bytom Ž., a A. Š., bytom Ž. (ďalej aj „sťažovatelia“), všetci zastúpení komerčným právnikom JUDr. J. K., Ž., vo veci porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu v Žiline (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 803/98.

2. Zo sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia 15. mája 1998 podali na okresnom súde žalobu, ktorou sa domáhali „práva na uzavretie kúpnych zmlúv s vlastníkom obytného domu podľa zákona č. 182/1993 Z. z.“ a ktorú 2. septembra 1998 rozšírili o ďalších účastníkov na strane odporcu. Okresný súd s rozšírením návrhu uznesením z 5. októbra 1998 súhlasil. Sťažovateľ JUDr. J. Š. podal 7. marca 2001 predsedovi okresného súdu sťažnosť na prietahy v konaní. Predseda okresného súdu v odpovedi z 11. apríla 2001 uznal sťažnosť za opodstatnenú, za vzniknuté prietahy sa ospravedlnil

a vysvetlil ich množstvom vecí, ktoré konajúca sudkyňa vybavuje. Podľa tvrdení sťažovateľov konanie v predmetnej veci trvá viac ako päť rokov bez toho, aby vo veci bolo vydané rozhodnutie, pričom k priet'ahom v konaní podľa nich dochádza „výlučne zavinením súdu“.

3. Na základe uvedeného sťažovateľa okrem vyslovenia porušenia označeného základného práva žiadajú, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu v danej veci konať bez zbytočných priet'ahov a priznal každému zo sťažovateľov primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk, a to s prihliadnutím „na vysoký vek sťažovateľov a psychickú ujmu, ktorá im vznikla“. Okrem toho sťažovateľa žiadali (v podaní z 18. februára 2004), aby ústavný súd uložil okresnému súdu povinnosť uhradiť sťažovateľom trovy právneho zastúpenia pred ústavným súdom „vo výške 35 224,- Sk k rukám ich právneho zástupcu JUDr. J. K.“.

4. Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci listom z 3. februára 2004 (doručeným ústavnému súdu 9. februára 2004) písomne vyjadril predseda okresného súdu JUDr. P. H. V odpovedi na toto stanovisko sa listom z 18. februára 2004 (doručeným ústavnému súdu 24. februára 2004) vyjadril aj právny zástupca sťažovateľov.

5. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci namietaného porušenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy. Jej prerokovanie na ústnom pojednávaní – vzhľadom na povahu predmetu posúdenia, ktorá je určená povahou tohto základného práva – ústavný súd nepovažuje ani za vhodný, ani za nevyhnutný procesný prostriedok na zistenie skutočností potrebných pre meritórne rozhodnutie vo veci, t. j. rozhodnutie o tom, či namietaným postupom súdu bolo alebo nebolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (I. ÚS 40/02, I. ÚS 41/03).

II.

Na základe sťažnosti, jej príloh a písomných vyjadrení účastníkov konania ústavný súd zistil nasledovný relevantný priebeh a stav tohto konania:

1. Dňa 15. mája 1998 podali sťažovatelia (s nimi ďalší navrhovatelia, celkom desať osôb) okresnému súdu návrh na začatie konania o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, ktorým sa domáhali ochrany svojho práva na uzavretie kúpnych zmlúv s vlastníkom obytného domu. Sťažovatelia tento návrh 2. septembra 1998 rozšírili o ďalších účastníkov na strane odporcu, o ktorom okresný súd rozhodol uznesením z 5. októbra 1998. Okresný súd zároveň uznesením rozhodol o vydaní predbežného opatrenia. Dňa 28. októbra 1998 dal sudca pokyn na doručenie odvolania podaného proti tomuto uzneseniu navrhovateľom, aby sa k nemu vyjadrili. Z tohto dôvodu bol spis na Krajskom súde v Žiline (ďalej len „krajský súd“) od 3. decembra 1998 do 15. marca 1999.

2. Sťažovateľ JUDr. J. Š. podal 7. marca 2001 sťažnosť na prietahy v konaní. V odpovedi na túto sťažnosť z 11. apríla 2003 predseda okresného súdu JUDr. P. H. uviedol, že „v danom prípade došlo k prietahom v konaní, za ktoré sa Vám ospravedlňujem“. Podľa predsedu okresného súdu boli prietahy spôsobené „veľkým množstvom sporov, ktoré má pridelené na prejednávanie a rozhodovanie zákonná sudkyňa“, pričom však podľa jeho informácií medzičasom došlo k odstráneniu prietahov vytýčením pojednávania vo veci.

3. Okresný súd uznesením z 25. apríla 2001 zastavil konanie vo vzťahu k jednému z navrhovateľov. Z dôvodu úmrtia jedného z pôvodných účastníkov (J. M.) predmetného konania 1. apríla 2000 okresný súd 25. apríla 2001 vykonal úkony smerujúce k zisteniu, či a s akým prípadným výsledkom prebehlo po nebohom J. M. dedičské konanie.

4. V júni a v októbri 2002 okresný súd vyzval I. M. na vyjadrenie, či vstupuje do konania na strane navrhovateľov.

5. Sťažovateľ JUDr. J. Š. 8. októbra 2002 podal okresnému súdu sťažnosť na priet'ahy v konaní. V odpovedi na túto sťažnosť z 18. decembra 2002 podpredsedníčka okresného súdu JUDr. J. U. uznala opodstatnenosť sťažnosti a zároveň uviedla, že vyzve zákonnú sudkyňu, aby „začala v spise vykonávať úkony smerujúce k rozhodnutiu vo veci samej“.

6. V ďalšom priebehu konania okresný súd vo veci 11. marca 2003 uskutočnil pojednávanie, ktoré po vypočutí (vyjadrení) navrhovateľov vrátane sťažovateľov JUDr. J. Š., M. M., M. D. a I. M. odročil na neurčito za účelom vypočutia sťažovateľa A. Š. v mieste jeho bydliska.

7. Sťažovatelia 28. apríla 2003 podali okresnému súdu námietku zaujatosti, ku ktorej boli sudcovia okresného súdu požiadaní o vyjadrenie 11. novembra 2003.

8. Okresný súd 22. januára 2004 vyzval navrhovateľa (sťažovateľa) v prvom rade, aby označil okresný súd, ktorému navrhuje vec prikázať, a zároveň ho vyzval na zaplatenie súdneho poplatku z návrhu na prikážanie veci z dôvodu vhodnosti.

III.

1. Predmetom konania pred ústavným súdom bolo posúdenie, či postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 803/98 došlo k porušeniu práva sťažovateľov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec (...) prerokovala bez zbytočných priet'ahov (...)“.

2. Predseda okresného súdu k tomu vo svojom vyjadrení z 3. februára 2004 uviedol, že „pokiaľ ide o opodstatnenosť sťažnosti, stretáva sa viac faktorov:

- 1/ objektívny stav, ktorý spôsobil štát znefunkčnením súdu po roku 1997
- 2/ nekvalifikovaný návrh a jeho zastupovanie, podiel účastníka na priet'ahoch
- 3/ subjektívny stav vyplývajúci z bodu 1/ a jednak s individuálnymi problémami sudcu“.

3. Sťažovatelia prostredníctvom svojho právneho zástupcu v reakcii (z 18. februára 2004) na toto vyjadrenie okresného súdu uviedli, že „objektívny stav na Okresnom súde v Žiline (...) nemôže vylúčiť zodpovednosť súdu za porušenie práva na prejednanie veci bez zbytočných prietahov (...)“ a rovnako tak ani „nekvalifikovanosť návrhu a jeho zastupovanie nemôže spôsobiť päťročné prietahy v konaní“.

4. Ústavný súd si pri výklade „práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov“ garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pokiaľ ide o „právo na prejednanie veci v primeranej lehote“, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 146/03).

Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov garantované v čl. 48 ods. 2 ústavy, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu najmä podľa týchto troch základných kritérií: zložitosť veci, správanie účastníka konania a postup súdu (napr. I. ÚS 41/02). V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02). Podľa rovnakých kritérií ústavný súd postupoval aj v danom prípade.

4.1 Ústavný súd najprv konštatuje, že sťažovateľka I. M., ktorá sa stala účastníčkou napadnutého konania na základe univerzálnej sukcesie, môže uplatňovať právo na konanie bez zbytočných prietahov aj pre štádium konania, v ktorom bol účastníkom konania jej nebohý otec J. M. (pozri *mutatis mutandis* I. ÚS 52/01).

4.2 Ústavný súd ďalej konštatuje, že okresný súd nevykonal úkony vo veci v období od 15. marca 1999 do 25. apríla 2001, t. j. počas vyše dvoch rokov (pozri body 1 a 2 časti II nálezu). Ďalej konštatuje, že ďalší úkon okresný súd vykonal až v júni 2002, t. j. po uplynutí jedného roka (pozri body 3 a 4 časti II nálezu). Napokon ústavný súd zistil nečinnosť

okresného súdu aj v období od mája 2003 do januára 2004, t. j. počas ďalších ôsmich mesiacov (pozri body 7 a 8 časti II nálezu).

4.3 Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že nie každý zistený priesťah v súdnom konaní má nevyhnutne za následok porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, pokiaľ existujú ústavne relevantné dôvody, ktorými je nečinnosť súdu možné ospravedlniť (pozri napr. rozhodnutie sp. zn. I. ÚS 128/03 z 25. júna 2003 a v ňom cit. predchádzajúcu judikatúru ústavného súdu). V prípade namietanej nečinnosti okresného súdu tento uviedol, že na vzniknutých priesťahoch sa sčasti podieľalo „znefunkčnenie súdu“, sčasti správanie sťažovateľa a sčasti individuálne problémy sudcu.

4.4 Pokiaľ ide o okresným súdom uvádzaný podiel účastníkov konania na vzniknutých priesťahoch, ústavný súd konštatuje, že nezistil žiadne také správanie sťažovateľov, ktoré by mohlo ospravedlniť nečinnosť okresného súdu po dobu troch rokov a ôsmich mesiacov. Údajný podiel sťažovateľov na vzniknutých priesťahoch napokon ani predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení nijako nešpecifikuje, obmedzujúc sa na jedinú konkrétnu výhradu týkajúcu sa „nekvalifikovaného návrhu“. S prihliadnutím na právomoc okresného súdu konanie zastaviť v prípade, že podanie vykazuje nedostatky, pre ktoré nie je možné v konaní pokračovať (§ 43 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku), ako aj na jeho povinnosť postupovať v konaní aj bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá (§ 100 Občianskeho súdneho poriadku), ústavný súd takýto dôvod bez jeho ďalšej špecifikácie nepovažuje za okolnosť, na ktorú by mohol prihliadnuť.

4.5 Pokiaľ ide o údajné „znefunkčnenie“ okresného súdu, ústavný súd už v podobných súvislostiach opakovane vyslovil (pozri napr. I. ÚS 23/03 a v ňom cit. predchádzajúcu judikatúru ústavného súdu), že nedostatočné personálne obsadenie súdu a nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, by mohlo len dočasne ospravedlniť vzniknuté priesťahy, a to len v tom prípade, ak sa za tým účelom prijali včas adekvátne opatrenia. Ústava v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí – a teda

vykonanie spravodlivosti – bez zbytočných priet'ahov. I keď nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu účastníkom súdneho konania a mieru ochrany ich práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy oslabiť poukázaním na dlhodobo obmedzené personálne kapacity príslušných súdov (pozri napr. I. ÚS 119/03). Medzi okolnosťami, ktorými nečinnosť okresného súdu po dobu troch rokov a ôsmich mesiacov vysvetlil jeho predseda, ústavný súd nezistil žiadnu takú skutočnosť, na ktorú by v súlade s jeho doterajšou judikatúrou bolo možné prihliadnúť (napr. II. ÚS 48/96, I. ÚS 28/01, I. ÚS 108/02).

4.6 Ústavný súd preto dospel k záveru, že namietané priet'ahy boli v rozhodujúcej miere spôsobené postupom okresného súdu. Zistenú nečinnosť okresného súdu v dĺžke troch rokov a ôsmich mesiacov bolo preto v súlade s konštantnou judikatúrou ústavného súdu potrebné považovať za „zbytočný priet'ah“ v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy. Vzhľadom na všetky uvedené dôvody ústavný súd vyslovil porušenie práva sťažovateľov na prerokovanie predmetnej veci bez zbytočných priet'ahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, tak ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia pod bodom 1.

5. V nadväznosti na tento výrok a v záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľom ústavný súd vo výroku tohto rozhodnutia pod bodom 2 prikázal okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde konať vo veci bez zbytočných priet'ahov.

6. Ústavný súd môže priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch (čl. 127 ods. 3 ústavy, § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde).

6.1 Sťažovatelia požadovali priznať primerané finančné zadosťučinenie vo výške 50 000 Sk každému, a to s prihliadnutím „na vysoký vek sťažovateľov a psychickú ujmu, ktorá im vznikla“.

6.2 Vzhľadom na okolnosti danej veci ústavný súd dospel k názoru, že len konštatovanie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nie je dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľov. Ústavný súd preto uznal za odôvodnené priznať im aj finančné zadosťučinenie podľa cit. ustanovenia zákona o ústavnom súde, ktoré podľa zásad spravodlivosti s prihliadnutím na všetky okolnosti zisteného porušenia práv sťažovateľov (pozri body 4.1 až 4.6 tejto časti) považuje za primerané vo výške 20 000 Sk pre každého z nich.

6.3 Podľa § 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia pod bodom 3.

7. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

Úspešným sťažovateľom vznikli trovy konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom. Advokát vykonal tri úkony právnych služieb, a to prevzatie a prípravu zastupovania, písomné podanie (sťažnosť) z 28. októbra 2003 a vyjadrenie z 18. februára 2004. Odmena určená podľa § 13 ods. 8 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška“) z príslušného výpočtového základu (§ 1 ods. 3 vyhlášky) predstavuje za rok 2003 sumu 4 270 Sk a za rok 2004 sumu 4 534 Sk za jeden úkon. V oboch prípadoch však základná sadzba tarifnej odmeny bola znížená o 20 %, pretože išlo o spoločné úkony pri zastupovaní „dvoch alebo viacerých osôb“, t. j. na sumu 3 416 Sk, resp. 3 627 Sk (§ 17 ods. 2 vyhlášky). Celkové trovy za dva úkony v roku 2003 a za jeden úkon v roku 2004 spolu s režijným paušálom ku každému úkonu (128 Sk v roku 2003

a 136 Sk v roku 2004 v zmysle § 19 ods. 3 vyhlášky) predstavujú sumu 10 851 (7 088 + 3 763) Sk za každého sťažovateľa. Spolu u všetkých sťažovateľov predstavuje táto náhrada trov sumu 54 255 Sk. Ústavný súd im však mohol túto náhradu priznať len vo výške, v ktorej bola sťažovateľmi (ich právnym zástupcom v záverečnom návrhu na rozhodnutie) uplatnená, t. j. vo výške 35 224 Sk (pozri bod 3 časti I nálezu). Z týchto dôvodov ústavný súd preto v tejto časti rozhodol tak, ako to je uvedené pod bodom 4 výroku tohto rozhodnutia.

8. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod „právoplatnosťou rozhodnutia“ uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. marca 2004